

9. Стаття 80 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02 червня 2016 року № 1402-VIII, посилання: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/>

Ключові слова: порядок зайняття посади судді, вимоги до кандидатів на посаду судді, спеціальна підготовка кандидатів на посаду судді, призначення на посаду судді.

Ключевые слова: порядок занятия должности судьи, требования к кандидатам на должность судьи, специальная подготовка кандидатов на должность судьи, назначение на должность судьи.

Key words: the procedure for holding the position of a judge, requirements for candidates for the position of a judge, special training of candidates for the position of a judge, appointment to the position of a judge.

ДЕМЕНЧУК МАРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури, кандидат юридичних наук*

ДО ПИТАННЯ ХАРАКТЕРУ РІШЕНЬ НАЙВИЩОЇ СУДОВОЇ ІНСТАНЦІЇ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Неодноразова зміна правового статусу найвищої судової інстанції в Україні безпосередній вплив на правову природу її рішень, їх значення для інших судів та держави в цілому. Зазначимо, що проблематика щодо юридичної сили рішень Верховного Суду та його попередників піднімалась вченими ще за радянських часів. Так, О. Іоффе, не визнаючи загалом судову практику джерелом права, вважав, що керівні роз'яснення Пленуму Верховного Суду СРСР мають нормотворчу силу шляхом їх відокремлення від судової практики [1, с. 48]. Подібної точки зору дотримувався також С. Вільнянський, який виключав керівні роз'яснення Пленуму Верховного Суду з поняття судової практики [2, с. 57-58].

Цілком протилежним був погляд на це питання П. Орловського. У якості джерел права вчений розглядав висновки й узагальнення зроблені лише Пленумом Верховного Суду СРСР із низки одноманітних судових рішень, що застосовуються судовими органами протягом певного періоду по одноманітних справах [3, с. 95-96].

Звертаючи увагу на сучасний період, то досить позитивно ставився до надання прецедентного характеру рішенням Верховного Суду С. Шевчук, який наголошував, що постанови Пленуму Верховного Суду мають риси правотворчості, оскільки вони мають загальний характер. Такі акти С. Шевчук вважав необхідно називати актами «квазіпрецедентного» права.

Серед причин, що підтверджують необхідність надання рішенням Верховного Суду характеру прецеденту, вчений наводив такі:

зміцнення незалежності судової влади від законодавчої та виконавчої (завдяки прецедентному характерові рішень суддя більше не

буде виконувати роль механічного виконавця волі «політичних гілок влади»);

надання конституційним нормам, зокрема конституційним нормам принципам та нормам про права людини та основні свободи, прямої дії, їх безпосереднє застосування у судах незалежно від наявності або відсутності відповідного «конкретизуючого» законодавства, що потребує нової, творчої ролі суддів;

подолання у ході здійснення судочинства проблем, пов'язаних із колізійністю та суперечливістю законодавства, наявності у ньому прогалин та нечітких положень тощо;

європейська інтеграція України, що передбачає сприйняття та застосування на рівні судової практики Європейського Суду з прав людини, інших джерел європейського права, а також відповідної доктрини та якісно іншого розуміння права, ніж воно склалось історично в Україні за радянських часів;

перевантаженість української правової системи, зокрема зростання кількості касаційних справ, що потребують розгляду, суперечливість практики застосування законодавства судами України (наприклад, коли один апеляційний суд за аналогічних фактичних обставин приймає протилежне рішення, ніж інший апеляційний суд) [4, с. 17-18].

Відповідно до Закону України «Про судоустрій та статус суддів», висновки щодо застосування норм права, викладені у постановях Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права [5].

Чинні процесуальні кодекси передбачають певний порядок та підстави для передачі справ на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду. Зазначимо, що в постановах Великої Палати Верховного Суду найчастіше у якості причин для відступу від висловленого раніше висновку можуть бути:

вади попереднього рішення чи групи рішень (їх неефективність, неясність, неузгодженість, необґрунтованість, незбалансованість, помилковість);

зміни суспільного контексту, через які застосований у цих рішеннях підхід повинен очевидно застаріти внаслідок розвитку суспільних відносин у певній сфері або їх правового регулювання.

Проте, зазначені міркування не повинні стримувати Верховний Суд, зокрема Велику Палату, якщо виявиться, що попередня практика, навіть усталена, призводить до несправедливих, нерозумних результатів. Якщо суди, в тому числі вищих інстанцій, у минулому припустилися помилок і це спрямовує практику на несправедливе вирішення справ, то такі помилки мають бути виправлені [6, с. 7].

Незважаючи на це, судді найвищої судової інстанції мають усвідомлювати всю важливість головного завдання Верховного Суду – забезпечення сталості та єдності судової практики та докладати всіх зусиль задля уникнення випадків виникнення потреби для відступу від попередньої позиції.

Список використаної літератури:

1. Иоффе О.С. Советское гражданское право. Москва: Госюриздат, 1958. Т. 1. 494 с.
2. Вильнянский С.И. Лекции по советскому гражданскому праву. Харьков: Изд-во Харьков. ун-та, 1958. С. 57–58.
3. Орловский П.Е. Значение судебной практики в развитии советского гражданского права. *Советское государство и право*. 1940. № 8–9. С. 95–96.
4. Шевчук С.В. Рішення Верховного Суду України як джерело права (деякі аспекти дії прецедентного права в Україні). URL: http://www.judges.org.ua/article/Vesnik_6.pdf.
5. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
6. Практика Великої Палати Верховного Суду: вплив на судову систему. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Praktika_VPVs_vustyp.pdf.

Ключові слова: судова практика, суд, судові рішення, Верховний Суд, прецедент, квазіпрецедент.

Ключевые слова: судебная практика, суд, судебное решение, Верховный Суд, прецедент, квазипрецидент.

Key words: court practice, court, judicial decision, Supreme Court, precedent, quasi precedent.

НЕСТЕРЧУК ЛІЛІЯ ПЕТРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
старший викладач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури*

СУДДІВСЬКА ЕТИКА: ЗМІСТ ТА ЗНАЧЕННЯ

Суддівська етика – це «система морально-ціннісних орієнтирів, принципів і правил, які регулюють поведінку суддів» як під час здійснення правосуддя, так і в позасудовій діяльності. Дотримання правил суддівської етики є надзвичайно важливою складовою у діяльності суддів, адже суспільна довіра та повага до судової влади є гарантіями ефективності системи правосуддя. Суд – це єдиний державний орган, куди особа може звернутися за захистом «своїх життєво важливих інтересів», і саме суд повною мірою може надати їй такий захист. Тому до суддів висуваються такі високі моральні вимоги, які являють собою суддівську етику, а саме чесність, неупередженість, порядність, справедливність, розсудливність, незалежність, тактовність, ввічливість, витримку й повагу до учасників судового процесу та інших осіб, утримуватися від поведінки, дій або висловлювань, які можуть призвести до виникнення сумнівів у єдиному статусі суддів тощо.

Відповідно до ст. 58 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1] «питання етики суддів визначаються Кодексом суддівської